

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA FILOZOFIJU

HRANA I NEJEDNAKOST

Student: Luciana Fuks, Petra Hochstädter

E-mail: lfuks@ffri.hr , phochstadter@ffri.hr

Kolegij: Socijalna pravednost i javne politike

Nositelj kolegija: Doc. dr. sc. Nebojša Zelić

Akadska godina: 2018/2019

Veljača 2019

Sadržaj:

1. Uvod.....	3
2. Nejednakost u društvu.....	4, 5
3. Hrana.....	6
4. Odnos između hrane i nejednakosti.....	7
5. Zaključak.....	8
6. Bibliografija.....	9

1. Uvod

U današnje vrijeme prisutna je velika razlika između bogatijih ljudi s velikim doprinosima te onih s manjim ili nikakvim doprinosima. To dovodi do nejednakosti u društvu, ali i do nejednakosti raspodjele hrane u zajednici. Ljudi koji doživljavaju nejednakost u pogledu hrane mogu biti iz ruralne i izolirane zajednice, beskućnici, autohtoni narodi i kronično bolesni ljudi te ljudi koji koriste drogu i alkoholičari. No, na svijetu ima dovoljno hrane da adekvatno nahrani sve - problem je distribucija, odnosno proces kretanja i čuvanja robe od proizvođača do potrošača. Cilj ovoga seminara je da se detaljnije prikaže povezanost društvene nejednakosti i raspodjele hrane u zajednici. Nejednakost u raspodjeli hrane problem je na globalnoj razini i to je uzrokovano time što neki ljudi nemaju pravo na hranu, pristup hrani ili raznolikost hrane potrebne za ispunjavanje dnevnih prehrambenih potreba. Mnogo je ljudi pisalo o ovoj temi kao važnoj za shvaćanje, poboljšanje i unapređenje zajednice. Neki od značajnijih pisaca su: Martin Caraher i John Coveney koji su o tome raspravljali u djelu „Food poverty and insecurity“, J.M. Dieterie s knjigom „Just food: Philosophy, Justice and Food“, Jonathan Wolff u „Social Equality and Social Inequality“, Jeffrey D. Milyo i Jennifer M. Mellor u članku „Is Inequality Bad for Your Health?“, Daron Acemoglu i James A. Robinson sa „Zašto nacije propadaju : izvorišta moći, blagostanja i siromaštva“, „Siromaštvo i dohodovne nejednakosti u Hrvatskoj 2001.-2009.“. Također su bitni članci koje je priredio Zoran Šućur, T. Piketty: „Kapital u 21. stoljeću“, esej Rousseaua: „rasprava o podrijetlu i osnovama nejednakosti među ljudima“ i mnogi drugi. U ovome radu će se pobliže problematizirati prisutnost nejednakosti u društvu općenito, ali i pristupačnost i dostupnost hranidbenim proizvodima.

2. Nejednakost u društvu

Društvene nejednakosti su one nejednakosti između pojedinca i društvenih grupa, a stvorene su određenim društvenim odnosima u kojima su novac, utjecaj i ugled oko kojeg se ljudi nadmeću, raspoređuju neravnomjerno s obzirom na nečije prirodne ili socijalne osobine i potrebe. To znači da će većina pripadnika neke društvene grupe imati manje ili više novca, ugleda i moći zbog svoje boje kože, spola, starosti ali i zanimanja, nivoa obrazovanja, državnosti i slično. Razlike u socijalnim osobinama, kao što su različita zanimanja, poput političara i službenika, manje su vidljive nego one koje počivaju na prirodnim osobinama, ali se i ovi parovi razlikuju u mogućnostima. Izgledi političara da utječe na važne odluke u društvu, da zarađuje i troši novac u slobodno vrijeme, da izabire gdje će stanovati ili putovati veći su nego izgledi službenika ili nekog radnika manje klase, koji jedva ima doprinose za preživjeti. Nadalje, društveni odnosi su odnosi između pojedinca, društvenih grupa i institucija koji čine relativno uređenu cjelinu. Oni imaju razmjerno stabilne i trajne položaje i uloge u društvu. Najčešće su prožeti autoritetom i nejednakošću, primjerice odnosi između direktora i radnika u poduzeću, a rjeđe jednakošću i toplinom kao primjerice odnosi u obitelji, odnosno u braku ili prijateljstvu. Rousseau, francuski filozof, piše u djelu „Rasprava o podrijetlu i osnovama nejednakosti među ljudima“ o društvenoj nejednakosti, još u 18. stoljeću. U ovome eseju Rousseau pravi razliku između prirodne (razlike u snazi i inteligenciji) i društvene nejednakosti (razlike u statusu, bogatstvu i moći), koja je za čovjeka i društvo tragična. Isticao je da su prvobitni ljudi u prirodnom stanju bili slobodni i jednaki, pokretani nagonom za samoodržanjem, milosrđem i ljubavlju prema sebi. Tvrdi kako je društvena nejednakost rezultat povijesne transformacije dobrog „prirodnoga čovjeka“ u natjecateljski raspoloženoga „društvenog pojedinca“ poticanog sebičnošću. Još jedan poznati ruski filozof Nikolaj Berdjajev u svome djelu „Filozofija nejednakosti“ također je pisao o nejednakosti kao osnovnom zakonu stvarnosti, ono po čemu se biće razlikuje od nebića. Tvrdi kako „taj zakon bića vrijedi i za društvo, što znači da je revolucionarno negiranje svih razlika u društvenom životu neka vrsta povratka u prvotno kaotično stanje ili nebiće. Štoviše, to je ukidanje i same ljudske osobe, a time i svakog stvaralaštva, jer ni jednog ni drugog nema bez nejednakosti.“ Naime, sloboda je temeljno polazište i problem njegove filozofije. Berdjajev stoga nastoji pokazati da društveni život na svim svojim razinama pretpostavlja nejednakost. Nadalje,

Daron Acemoglu tvrdi kako visoke razine nejednakosti stvaraju probleme jer ih bogatiji koji kontroliraju značajne dijelove društvenih resursa koriste za stvaranje "nejednake raspodjele političke moći. On vidi rješenje u povećanju socijalne pokretljivosti tako što pruža "mogućnost za da bi se obogatio, a ne da bi bogati postali siromašni." 1974. godine, hrvatski sociolog Srđan Vrcan objavio je knjigu „Društvene nejednakosti i moderno društvo“ u kojoj je istaknuo da je nejednakost u suvremenim društvima sistemske i strukturalne naravi. Suvremenije zanimanje svjetske znanstvene zajednice i javnosti za pitanja društvenih nejednakosti potakla je knjiga T. Pikettyja „Kapital u 21. stoljeću“ 2014. godine u kojoj autor ističe analizom kako se sve više bogatstva koncentrira u rukama elite koja se bogati nasljeđivanjem, a sve manje svojim radom. Što se tiče nejednakosti u Hrvatskoj, izražene su nejednakosti u raspodjeli dohotka i imovine, ali i ekonomske nejednakosti među županijama. „Rastuće ekonomske i socijalne nejednakosti u prostoru Hrvatske dovode do toga da stupanj ostvarenja socijalnih prava i socijalne sigurnosti građana Hrvatske u velikom dijelu ovisi o mjestu stanovanja, što je u potpunoj suprotnosti s temeljnim načelom jednakosti građana u ostvarivanju socijalnih prava koje bi trebalo vrijediti na cijelom prostoru države“, piše Zdenko Babić.

Kako navodi Berčić, filozof John Rawls u djelu "Teorija pravednosti" smatra kako društvene i ekonomske nejednakosti treba urediti tako da budu od najveće moguće koristi za najmanje povlaštene i vezane uz položaje i službe koji su otvoreni svima pod uvjetom pravične jednakosti mogućnosti (Berčić,). Tvrdi se kako je jaz između bogatih i siromašnih zapravo rezultat nejednakosti u distribuciji dobara.

3. Hrana

Hrana je jedan od glavnih izvora energije te služi kao "motivacija" za djelovanje. Ukoliko postoji nedostatak hrane kod pojedinaca, moguća je pojava depresije, nemotiviranosti, bezvoljnosti i slabosti. Time se stvara "začarani krug" u kojemu beskućnici nemaju snage i volje za radom te sukladno tome nemaju nikakva primanja od kojih bi se mogli prehraniti. Također, siromašni se često okreću prosjačenju kao pomoći pri izlazu iz oskudice.

Svatko bi trebao imati pravo na hranu pred moralnim zakonima, no često su određene skupine ljudi poput beskućnika, siromašnih i starije populacije zakinute tog osnovnog ljudskog prava. U većim mjestima postoje pučke kuhinje koje pružaju mogućnost prehrane i toplog obroka potrebitima, no u manjim su mjestima i selima oni primorani oslanjati se na dobru volju sumješтана ili drugih građana. Volonteri i ljudi dobre volje pokušavaju pomoći navedenim skupinama ljudi da premoste jaz između oskudice i prehrambenih potreba putem donacija hrane ili higijenskih proizvoda. Određenim akcijama, poput "Kruh Za Poslije" ili prikupljanjem sredstava, potiče se pomoć i empatija prema potrebitima. "Kruh Za Poslije" je jedna od pozitivnih humanitarnih inicijativa pri kojoj siromašni ili beskućnici mogu zatražiti unaprijed plaćen kruh. Širenjem svijesti o sličnim inicijativama se može smanjiti osjećaj stida i sramote s kojim se nosi velik broj potrebitih.

Osim hrane, svi trebaju imati pravo na vodu. Čista pitka voda je također sastavni dio egzistencije ljudi. Nažalost, velik broj izvora pitke vode se daje privatnicima u zakup te se time utječe na dostupnost vode. Pošto je privatnicima primarni cilj novčana zarada, voda se flašira i prodaje. U sredinama gdje je voda onečišćena industrijom ili drugim okolnostima, ljudi su primorani kupovati vodu i time doprinijeti zaradi tvrtkama koje manipuliraju izvorima.

Problematika hrane u društvu se također može gledati kroz ekološki aspekt. Pod parolom da se nahrani veliki broj ljudi, siromašnim zemljama se nameće uzgoj GMO hrane. Međunarodna korporacija Monsanto prodaje GMO usjeve i pesticide koji naposljetku uništavaju zemlju. Kada se zemlja "navikne" na takve pesticide i usjeve, ništa drugo na njoj ne može rasti. Pošto kvalitetna prehrana ima veliku ulogu u zdravlju i spremnosti na rad, trebaju se čuvati prirodni resursi.

4. Odnos između hrane i nejednakosti

Hrana bi u osnovi trebala biti pristupačna svima, no zbog konzumeristički nastrojenog društva cijene hrane su siromašnim skupinama često previsoke. Iz tog se razloga nerijetko oslanjaju na donacije ili kupuju najjeftinije proizvode. Provedena su mnoga istraživanja o utjecaju odnosa između prehrane i društvenog položaja na zdravlje. "Nekoliko istaknutih znanstvenika je ukazalo na to kako je nejednakost, pogotovo ona ekonomska, glavni uzrok lošeg zdravstvenog stanja u razvijenim zemljama" (Milyo, Mellor; str. 3). Najjeftiniji prehrambeni proizvodi su često lošije kvalitete zbog ušteda pri proizvodnji. Također, siromašni se ljudi učestalo hrane proizvodima poput tjestenine i krumpira koji su najpristupačniji, no nemaju nutritivnu vrijednost. Sukladno tome, nakon dužeg perioda konzumacije tih proizvoda, javlja se mnogo zdravstvenih problema zbog nedostatka vlakana, vitamina i sl.

Zbog porasta cijena zdravijih prehrambenih proizvoda u trgovinama, sve se više ljudi hrani industrijski prerađenim proizvodima i tzv. "brzom hranom". To, naravno, loše utječe na zdravstveno stanje pojedinaca i stvara problem pretilosti. S druge strane, bogatiji pojedinci imaju mogućnost uživati u specijalitetima i kvalitetnoj hrani što uveliko poboljšava njihovo mentalno i zdravstveno stanje. Nadalje, evidentan je jaz između ljudi boljih primanja koji često kupuju nepotrebnu hranu poput grickalica, slatkiša, itd. i siromašnih koji nemaju novca za osnovne potreštine.

Prema Wilkinsonovoj teoriji, ljudi često uspoređuju svoju situaciju s drugima te što veću razliku uočavaju između sebe i drugih, to su svjesniji svojeg položaja. To među siromašnijim ljudima stvara stres i povezuje se s većom predispozicijom za razvijanje kardiovaskularnih bolesti, depresije i sl. (Milyo, Mellor; str. 4,5). Povrh toga, oni slabijih primanja nemaju veliku mogućnost izbora te su primorani voditi više obzira kako i na što troše.

Imigranti koji traže status azila su također jedna od socijalno ugroženih skupina te se oslanjaju na pomoć volontera i udruga. Većina ih nema finacijska sredstva kojim bi si osigurali hranu, higijenske proizvode, odjeću i sl.

5. Zaključak

Socijalne i ekonomske nejednakosti se čine kao da su oduvijek prisutne, a zadnjih se godina sve više pozornosti obraća na njih. Pojavom interneta te globalizacijom, lako je prikupljati informacije, raspravljati i istraživati o nejednakostima u različitim dijelovima svijeta. Također, lakše je nego ikada prikupljati novčanu pomoć putem donacija preko interneta, širiti ideje o različitim mogućnostima stvaranja inicijativa kojima bi se pomoglo potrebitima, itd. Unatoč tome, i dalje se suočavamo s problemom manjka sredstava poput prehrambenih proizvoda, vode, higijenskih proizvoda i sl. Čini se da socijalne službe grcaju u problemu i količini rastućeg broja socijalnih slučajeva nastalih pri različitim političkim okolnostima. Mnogo se socijalno ugroženih pojedinaca oslanja na volonterske udruge i dobronamjerne sugrađane. Problem hrane je vrlo raširen te intrigira i potiče razne znanstvenike iz područja ekonomije, sociologije, filozofije, itd. na diskusije i daljnja istraživanja. Socijalne i ekonomske nejednakosti utječu i na zdravstveno stanje pojedinaca kao i na mentalno, zbog čega se sve češće javlja problem različitih bolesti i velike količine stresa. Pri volontiranju u sklopu predmeta Socijalna pravednost, iskusili smo iz prve ruke trud volontera koji se zalažu za boljitak društva te empatiju sugrađana prema potrebitima. Mnogo je ljudi doniralo prehrebene i higijenske proizvode te time pokazalo spremnost na pomoć onima koji si to ne mogu priuštiti. Moralno bi bilo da svi imaju prava na hranu i kvalitetnije obroke, no privatnici i različite korporacije manipuliraju raspodjelu dobara. U određenom broju slučajeva, beskućnici i siromašni ljudi nisu rođeni u takvom položaju, već spletom različitih životnih i političkih okolnosti su postali socijalni slučajevi. Nadalje, mnogo se potrebitih stidi zatražiti pomoć iz različitih privatnih razloga te da bi se ukazalo na to da nije sramota zatražiti pomoć, treba širiti svijest među građanima o različitim humanitarnim inicijativama.

Popis literature:

- Milyo, J.D., Mellor, J. M. (1999). *Is Inequality Bad for Your Health?*. Preuzeto sa: https://www.researchgate.net/publication/249051321_Is_Inequality_Bad_for_Our_Health
- Babić, Z. (2016). *SMANJITI NEJEDNAKOST U HRVATSKOM DRUŠTVU: Zašto siromah u Zagrebu bolje stoji nego onaj u Gundincima?*. Preuzeto sa: <https://www.glas-koncila.hr/zasto-siromah-u-zagrebu-bolje-stoji-nego-onaj-u-gundincima/>
- *FOOD INEQUITY*. Preuzeto sa: <https://food-inequality.weebly.com/definition.html>